

Könyvtári trendjelentések 6.

KÖNYVTÁRI ÁLLOMÁNY

2015–2021

TARTALOM

1. A könyvtári állomány alakulása	1
2. Éves gyarapodás	2
Állománygyarapításra fordított összeg	3
3. A könyvtári állomány összetétele	3
4. Kurrens folyóiratok	5

A *Könyvtári állomány* című riportban röviden bemutatjuk a könyvtári állomány mennyiségének, összetételének és a gyarapodásnak változásait 2015-től 2021-ig az országos könyvtári statisztika (OSAP 1442) adatai alapján. A riport négy alpontban ismerteti az állomány alakulását:

1. a könyvtári állomány alakulása;
2. éves gyarapodás (ezen belül az állománygyarapításra fordított összeg);
3. a könyvtári állomány összetétele;
4. kurrens folyóiratok.

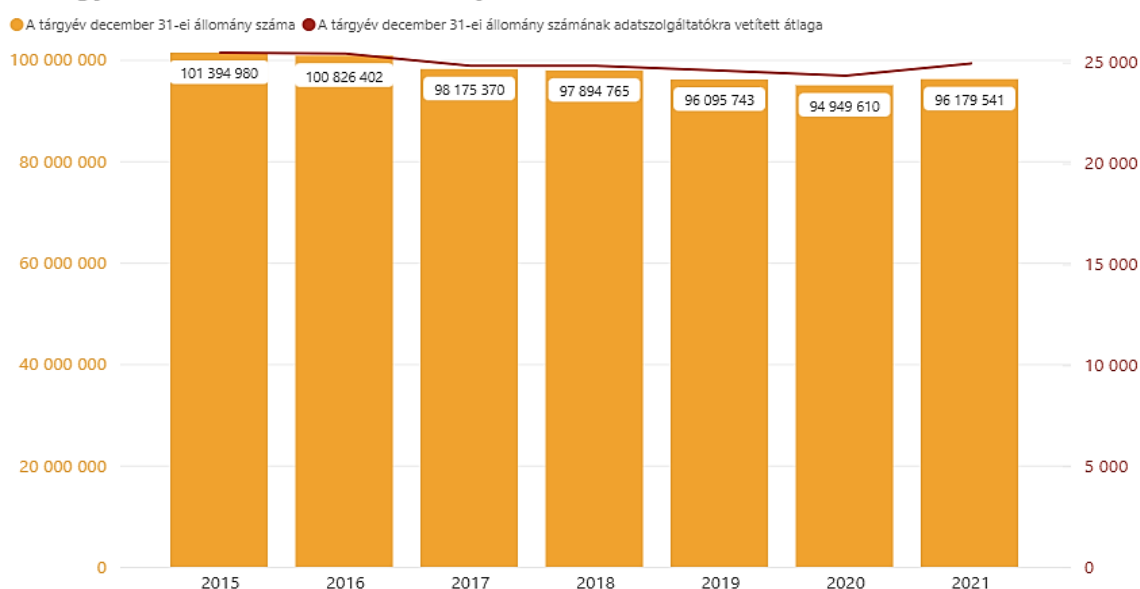
1. A KÖNYVTÁRI ÁLLOMÁNY ALAKULÁSA

A könyvtári állomány a ténylegesen állományba vett (leltározott) dokumentumok számát jelenti. Az OSAP 1442 adatlap útmutatója¹ szerint idetartozik a helyben vagy olyan távoli forrásokban tárolt meghatározott típusú dokumentumok (pl. könyvek és időszaki kiadványok, mikroformák, elektronikus

időszaki kiadványok) összessége, amelyekre a hozzáférési jogokat legalább bizonyos időtartamra megszerezték, és amelyek nyilvántartásba kerültek.

Az adatszolgáltatóknak a tárgyévben állományba vett és a tárgyév december 31-én állományban lévő dokumentumok darabszámát egyaránt meg kell adniuk.

A tárgyév december 31-ei állomány számának alakulása

1. ábra: A tárgyév december 31-ei állomány számának alakulása

¹ Az OSAP 1442 2021 útmutatója szerint: https://ki.oszk.hu/sites/default/files/dokumentumtar/1442_2021.pdf

A könyvtári szolgáltatási pontok állománya 2015 és 2020 között enyhe, de folyamatos csökkenést mutat (1. ábra). Míg 2015-ben több mint 101 millió, addig 2020-ban (hózzávetőlegesen 6,5 millió csökkenés után) mintegy 95 millió dokumentum volt állományban. 2021-ben az adatszolgáltatás változása miatt a KSZR (Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer) szolgáltatóhelyek esetében a helyben lévő teljes állományt

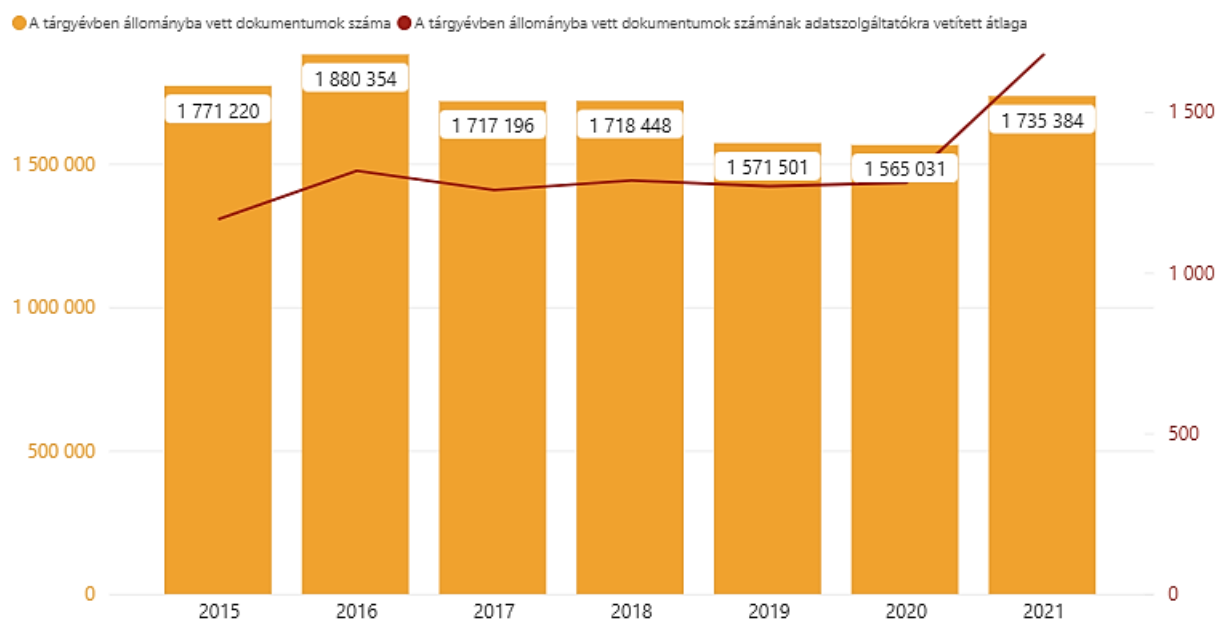
vettük alapul. Korábban a rájuk vonatkozó adatok csak megyei szinten voltak elérhetőek, kivételt jelentett ez alól a KSZR szolgáltatóhelyek saját állománya. 2021-ben a könyvtárakban elérhető teljes állomány számában kisebb emelkedés tapasztalható (96 millió dokumentumra), ami adatszolgáltatókra vetített átlagban mintegy 25 ezer dokumentumot jelent.

2. ÉVES GYARAPODÁS

A 2015-től 2018-ig tartó időszakban a tárgyévben állományba vett dokumentumok számában ingadozás, 2019–2020-ig csökkenés

látható. 2015-ben összesen 1,8 millió, 2016-ban 1,9 millió, 2017–2018-ban 1,7 millió, 2019–2020-ban hózzávetőleg 1,6 millió, 2021-ben 1,7 millió új dokumentum került a szolgáltatási pontok állományába.

A tárgyévben állományba vett dokumentumok számának alakulása (a KSZR-ben ellátott szolgáltatóhelyek saját állománya nélkül)

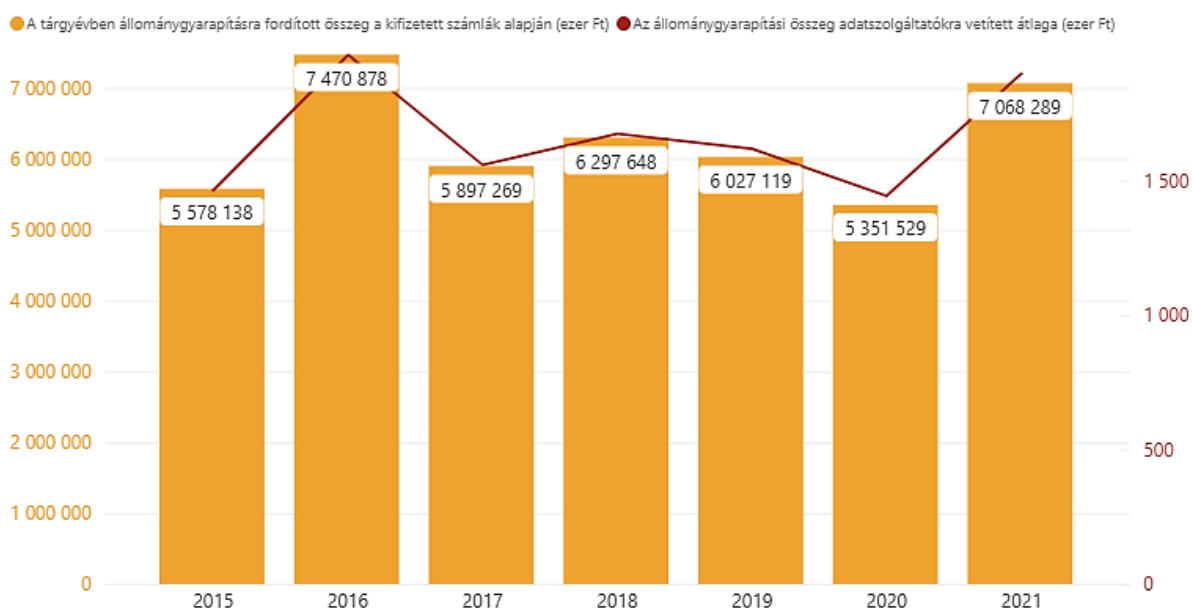
2. ábra: A tárgyévben állományba vett dokumentumok számának alakulása

ÁLLOMÁNYGYARAPÍTÁSRA FORDÍTOTT ÖSSZEG

A tárgyévben állománygyarapításra fordított összeg a számlázott összeget (kivéve a KSZR-ben ellátott települések saját beszerzését) tartalmazza ezer forintban, amelybe a kurrens folyóiratok előfizetési ára is beletartozik.

2015-től 2018-ig előbb kismértékben nőtt, majd stagnált, ezt követően 2020-ig csökkent, majd 2021-ben újra emelkedni kezdett a gyarapításra fordított összeg mértéke. Ez 2015-ben 5,6 milliárd, 2021-ben 7 milliárd forint volt.

A tárgyévben állománygyarapításra fordított összeg a kifizetett számlák alapján (ezer forint)

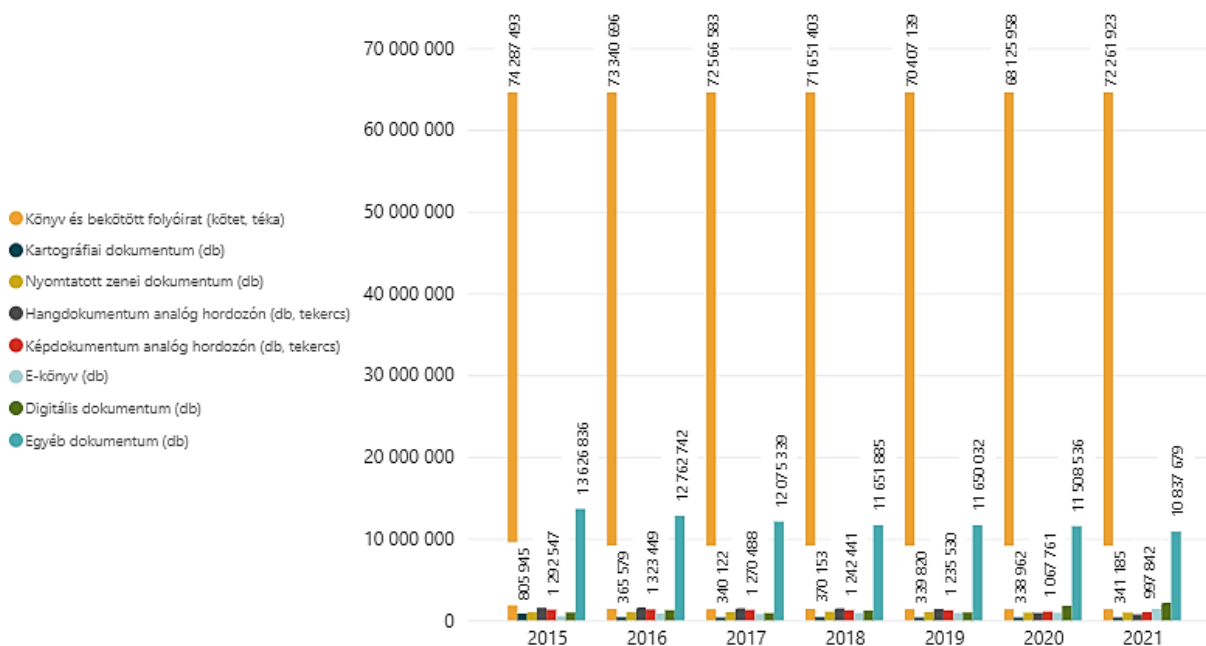
3. ábra: A tárgyévben állománygyarapításra fordított összeg a kifizetett számlák alapján (ezer Ft)

3. A KÖNYVTÁRI ÁLLOMÁNY ÖSSZETÉTELE

A könyvtári állomány összetételére vonatkozó információkat az OSAP 1442 adatlap összegyűjti, a KSZR-ben ellátott települések saját állományának kivételével. A 2015-2021-es időszakban az adatlapon a dokumentumtípusonkénti bontásban több változás is történt. 2017-ben megváltozott az állományról szóló kitöltendő táblázatban az elektronikus dokumentumok elnevezése. A 2015-2016-os időszakhoz képest („elektronikus dokumentum fizikai hordozón”) másként kérdez rá az adatlap az elektronikus dokumentumok számára, „elektronikus (digitális) dokumentum (db)”-ként hivatkozva rájuk. 2018-ban az e-könyvek számát nem darabszámban, hanem címenként kellett

megadni. A könyv és a bekötött folyóirat 2015-2019-ig egy sorban, összeadva szerepelt, 2020-ban szétvált: külön kellett megadni a könyvek és a bekötött, tékázott folyóiratok számát. A korábbi évekkel való összehasonlíthatóság miatt a riportban közölt ábrákon ezeket 2020-tól is összevonva szerepeltetjük. A hang- és képdokumentum sorok kiegészültek az „analóg hordozón” kifejezéssel, azonban ez tartalmában nem változtatta meg a beírandó dokumentumszámot. 2020-ra a digitális dokumentumok számának megadása még részletesebbé vált: külön kellett választani a digitális hang-, digitális kép- és az egyéb digitális szöveges dokumentumokat. Az idősoros megjelenítés miatt 2020-tól a különböző típusú digitális dokumentumokat egy kategóriába vontuk össze.

Dokumentumtípusok számának alakulása (tárgyév december 31-ei állomány)

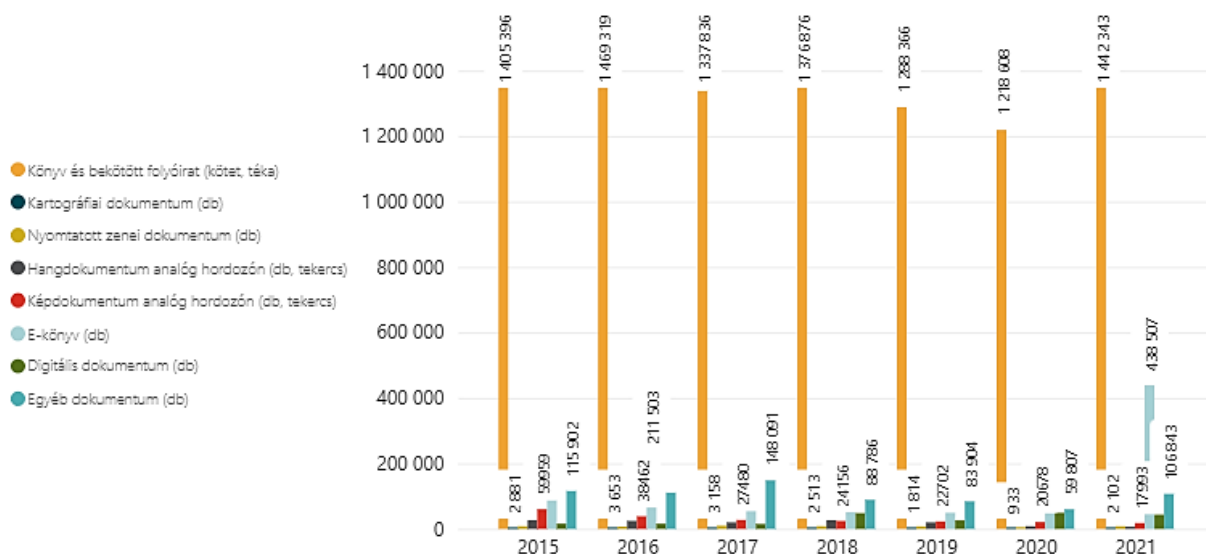

4. ábra: Dokumentumtípusok számának alakulása (tárgyév december 31-ei állomány)

A 4. ábra típusok szerinti bontásban tartalmazza a tárgyév december 31-ei dokumentumszámot (a KSZR-ben ellátott települések állományának kivételével). A könyvtári állományon belül a legnagyobb arányban (átlagosan 80%) könyvek és bekötött folyóiratok vannak. Ehhez a dokumentumtípushoz nem sorolandók a kartográfiai dokumentum, a nyomatott zenei dokumentum és az egyéb dokumentum kategóriájába tartozó állományrészek. A könyvek és a bekötött, tékázott folyóiratok mellett jelentős még a máshova be nem sorolható, egyéb dokumentumok száma is. Ide tartoznak többek között az aprónyomatványok, a (sokszorosított) grafikák, a kéziratok, a szabványok és a szabadalmi

dokumentumok. A kartográfiai, nyomatott zenei, hang- (analóg hordozón levő dokumentum, például hangkazetta, -szalag, bakelit/vinyl hanglemez) és kép- (analóg hordozón levő, képet és/vagy hangot is rögzítő álló vagy mozgóképi dokumentum, például dia, írásvetítő fólia, filmtekercs, videokazetta) dokumentumok száma stagnálást vagy enyhe csökkenést mutat. Ugyanakkor növekvő tendencia jellemzi az e-könyvek és a digitális dokumentumok darabszámát az állományon belül. Az e-könyvekhez a nyomatott könyvek (monográfia) megfelelő digitális dokumentumok tartoznak. Digitális dokumentumnak az e-könyvekhez be nem sorolható, digitális hang-, kép- és egyéb szöveges dokumentumok számítanak.

A tárgyévben állományba vett dokumentumok számának alakulása dokumentumtípusonként

5. ábra: A tárgyévben állományba vett dokumentumok számának alakulása dokumentumtípusonként

A tárgyévben állományba vett dokumentumok köréből 2015 és 2021 között minden évben a könyvek és a bekötött folyóiratok száma

emelkedik ki. Emellett jelentős számban gyarapodott még az e-könyvek és az egyéb dokumentumok száma is a vizsgált években.

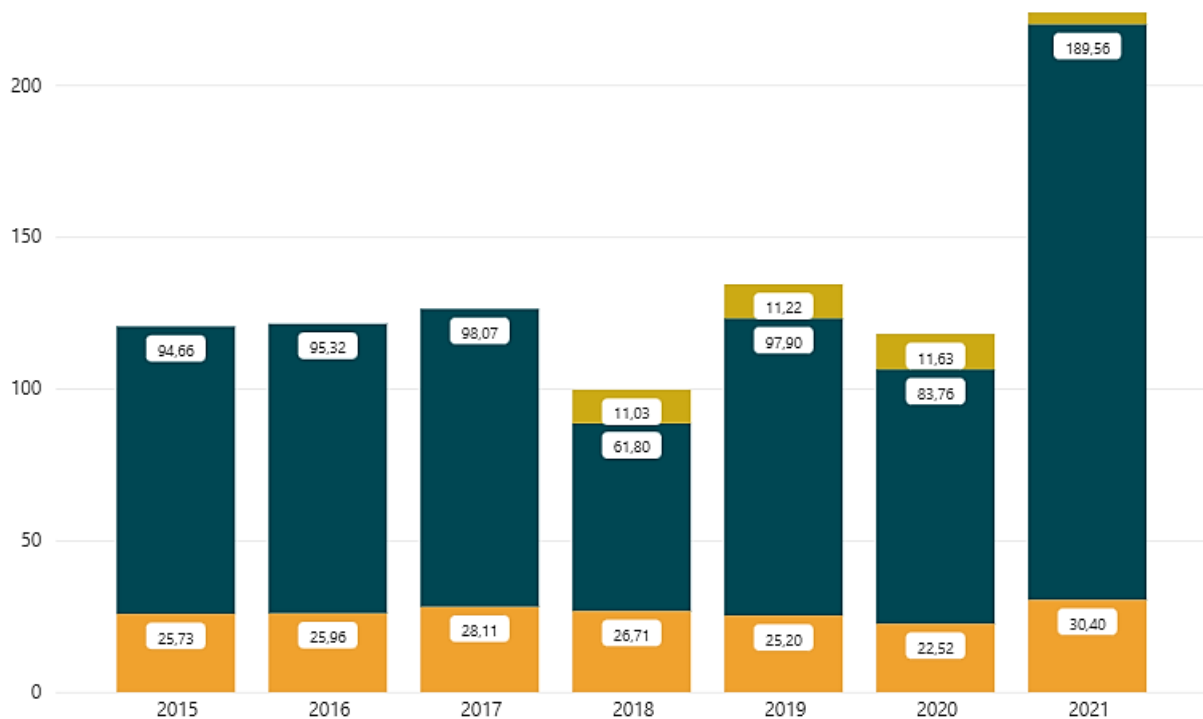
4. KURRENS FOLYÓIRATOK

A kurrens folyóiratok közé a tárgyévben beszerzett és nyilvántartásba vett hírlap, folyóirat, digitális időszaki kiadvány adatszolgáltatók által közölt adatai tartoznak. 2018-ban megváltozott a folyóiratokról szóló táblázat: a korábbi nyomtatott és digitális felosztást a hibrid folyóiratokkal egészítették ki. A nyomtatott folyóirat kategóriájába az sorolható, amit a könyvtár nem fizet elő

elektronikus, csak nyomtatott formában. Digitális/elektronikus folyóiratnak az számít, amit kizárólag ebben a formában kínál a könyvtári szolgáltatási pont. A hibrid (nyomtatott + digitális) folyóirat pedig az, amit mindkét formában elérhetővé tesznek a használók számára. 2018 és 2021 között az elérhető címek számát mindhárom típusnál szükséges megadni, a példányok számát viszont csak a nyomtatott és a hibrid folyóiratok esetében.

A folyóiratcímek, -féleségek számának adatszolgáltatókra vetített átlaga

● Csak nyomtatott formában ● Csak digitális formában ● Hibrid formában

6. ábra: A folyóiratcímek, -féleségek számának adatszolgáltatókra vetített átlaga

Az egy adatszolgáltatóra jutó folyóiratcímek száma kisebb ingadozást mutat 2015 és 2020 között. 2015-től 2017-ig emelkedés, 2018-ban visszaesés, majd 2019-re újabb növekedés és 2020-ban újabb kisebb csökkenés látható. Az adatszolgáltatás tartalmában is történt változás, a hibrid folyóiratcímek mennyisége csak 2018 után mutatható ki.

Átlagosan 2015-ben 120-, 2016-ban 121-, 2017-ben 126-, 2018-ban 100-, 2019-ben 134-, 2020-

ban 118-, 2021-ben 224-féle folyóiratból választhattak a könyvtárhasználók. Ezek nagy része csak digitálisan érhető el.

2021-ben a kiugró érték mögött adatszolgáltatási különbség is áll, mert voltak olyan könyvtárak, amelyek először ebben az évben szolgáltatott adatot a teljes hálózatról.

KÉSZÍTETTE

Békésiné Bognár Noémi Erika

OLVASÓSZERKESZTŐ

Szabó Piroska

FELELŐS KIADÓ

Szüts Etele
igazgató
Könyvtári Intézet

A KÉZIRAT LEZÁRÁSA

2022. november 15.

2015–2021 (2022. évi szám)

ISSN 2939-7448

ORSZÁGOS
SZÉCHÉNYI
KÖNYVTÁR

KÖNYVTÁRI INTÉZET